

ОПШТИНА ВРЊАЧКА БАЊА
OPŠTINA VRNJAČKA BANJA
MUNICIPALITY OF VRNJACKA BANJA

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ
ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА БАЊА 2016 – 2020. ГОДИНЕ**

новембар, 2015. године

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА БАЊА 2016 – 2020

Мултидисциплинарна радна група

1. **Иван Цатић**, представник Локалне самоуправе;
2. **Јелена Богојевић**, Одсек за локално економски развој;
3. **Предраг Алимпић**, Заменик председника Стручног саветодавног радног тела за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
4. **Марија Видаковић**, Члан Стручног саветодавног радног тела за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
5. **Снежана Гочанин**, Служба за привреду, локално економски развој и друштвене делатности;
6. **Даница Гочанин**, Национална служба за запошљавање Врњачка Бања;
7. **Љиљана Аџић**, Центар за социјални рад;
8. **Дејан Главчић**, Дом здравља „Др Никола Цамић“;
9. **Саша Радисављевић**, Саветник за заштиту права пацијената;
10. **Слободан Дишовић**, Црвени крст Врњачка Бања;
11. **Горица Јовановић**, Удружење родитеља деце ометене у развоју;
12. **Милена Миладинов**, Удружење за помоћ и подршку маргинализованих група „Врњачки загрљај“;
13. **Миленко Пијетловић**, Члан Општинског већа;
14. **Зоран Дунић**, Служба за буџет, финансије и локалну пореску администрацију;
15. **Душко Магдалинић**, „Дирекција за планирање и изградњу општине Врњачка Бања“ ЈП;
16. **Небојша Алимпић**, Одсек за локално економски развој;
17. **Весна Сретеновић**, ПУ „Радост“;
18. **Слађана Мијатовић**, ОШ „Попински борци“;
19. **Марија Стоиљковић**, Гимназија Врњачка Бања;
20. **Јелена Чеперковић**, УТШ Врњачка Бања;
21. **Саша Миленковић**, установа „Културни центар“, Врњачка Бања;
22. **Иван Грађанин**, установа „Спортски центар“;
23. **Небојша Богићевић**, Туристичка организација Врњачке Бање;
24. **Славољуб Саша Петровић**, ЈП „Нови аутопревоз“;
25. **Влада Ристић**, ЈП „Нови аутопревоз“

УВОД	5
1. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА	7
1.1. Правни основ.....	7
1.2. Корази за израду ЛАП-а	11
2. ПРОФИЛ ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА БАЊА	13
2.1. Географски подаци	13
2.2. Демографски подаци.....	14
3. АНАЛИЗА СТАЊА	20
4. АНАЛИЗА СТАЊА У ОПШТИНИ ВРЊАЧКА БАЊА	23
4.1. Анкетирање особа са инвалидитетом на територији општине Врњачка Бања	28
5. SWOT АНАЛИЗА	43
6. ЦИЉ И ЗАДАЦИ ЛАП-а	44
7. ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ЛАП	45
8. АКЦИОНИ ПЛАН	48
9. ПОВЕЗАНОСТ СА ДРУГИМ СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА	58
10. ОПИС ПРОЦЕСА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ	59
11. ЛИТЕРАТУРА	61
12. АНЕКСИ	62

ЛИСТА СКРАЊЕНИЦА

- ЛАП – Локални акциони план;
- ЛПАИ – Локални план акција у области инвалидности;
- ОСИ – Особе са инвалидитетом;
- УН – Уједињене нације;
- ЕУ – Европска унија;
- РС – Република Србија;
- МИНРЗС – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- МОС – Министарство омладине и спорта;
- МЗ – Министарство здравља;
- МПН – Министарство просвете, науке и технолошког развоја;
- МГСИ – Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
- МКИ – Министарство културе и информисања;
- МФ – Министарство финансија;
- РЗС – Републички завод за статистику;
- НСЗ – Национална служба за запошљавање.

УВОД

Локално акционо планирање на пољу инвалидности

Да бисмо разумели шта подразумева увођење инвалидности у локалне политике; требамо разумети шта то подразумева увођење у редовни систем, инвалидност и политика, са посебним освртом на локалну политику.

Укључивање неке теме у редован систем значи учинити је уобичајеном темом за креаторе/ке политике и представнике/це заинтересованих група, тако да она све време буде на дневном реду доносилаца одлука током свих процеса дефинисања стратегија, планирања, доношења одлука, спровођења планова у дело, надгледања и процењивања њихове успешности. Дакле, шта год да се ради та тема је на дневном реду. Концепт увођења у редовни систем назива се још и укључивање.

Инвалидност је питање људских права. УН Конвенција о правима особа са инвалидитетом у својој преамбули даје дефиницију инвалидности:

„Инвалидност проистиче из интеракције особа са оштећењима са околиним баријерама и баријерама које се одражавају у ставовима заједнице а отежавају пуно и ефективно учешће особа са инвалидитетом у друштву на основу једнакости са осталим члановима тог друштва“.

Ова дефиниција јасно наглашава социјалну димензију инвалидности и место препрека у спречавању особа са инвалидитетом да учествују у активностима заједнице као остали грађани/ке. Важно је напоменути да није реч о томе да особе са инвалидитетом треба да узму пуно учешће у друштву, већ да буду у могућности да учествују на истој равни са другима уколико то желе.

Локала политика представља начин да локална власт преточи правила у праксу **вредности једног друштва, визију о томе каква заједница треба да буде и како треба да функционише**. Локална политика изражава вредности и стратегију за развој једне заједнице да би се визија заједнице остварила.

Уколико наводимо пример добре политике из перспективе особа са инвалидитетом, она би осликавала следеће: вредности, визију друштва и стратегије:

- **Вредности:** социјалини модел инвалидности, приступ инвалидности заснован на људским правима;
- **Визија:** укључиво друштво, добра сарадња представника/ца институција локалне управе и организација особа са инвалидитетом, особе са инвалидитетом укључене у рад тела за планирање и надзор примене стратегија и политика;
- **Стратегије:** законе, законске мере, политике, расподелу финансијских средстава, распоређивање људских и институционалних ресурса, спровођење акционог плана.

Шта је то локални план акције у области инвалидности?

Локални план акција у области инвалидности (ЛПАИ) представља план који повезује низ акција и мера које треба да буду спроведене да би се на одговарајући начин одговорило на потребе и права **свих особа са инвалидитетом** у једној локалној заједници.

ЛПАИ је значајно комплекснији од акционог плана неке организације јер укључује планирање акција и мера које је потребно спровести кроз институције система у једној локалној заједници у периоду од најмање годину дана а могуће је и дуже. Зато је јако важно да људи укључени у израду ПЛАИ познају методе планирања и знају како и кога да укључе да би процес планирања био ефикасан и дао добре резултате – добар план, добра решења.

Локални акциони план у области инвалидности треба да буде део генералног контекста свих стратегија и планова локалне заједнице. ЛПАИ треба да се поред локалног контекста ослања како на постојеће националне регулативе, законе, стратегије тако и на постојећа међународна документа, конвенције, акционе планове, стратегије, итд.

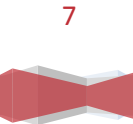
1. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

У изради ЛАП-а користили смо се националном законодавном регулативом и међународним актима, која се односе на особе са инвалидитетом и људским правима уопште. Основно полазиште за израду овог документа је „Агенда 22“ базирана на Стандардним правилима УН-а за изједначавање могућности која се пружају особама са инвалидитетом и усвојеном политиком у области инвалидности у Републици, чија је сврха да се омогући особама са инвалидитетом да уживају иста права и да имају исте обавезе као и остали чланови друштва у коме живе.

1.1. Правни основ

Правни основ за израду ЛАП-а су:

- 1) Устав Републике Србије;
- 2) Универзална декларација УН-а о људским правима;
- 3) Стандардна правила УН-а за изједначавање могућности за особе са инвалидитетом и Агенда 22;
- 4) Међународна конвенција о правима особа са инвалидитетом;
- 5) Миленијумски развојни циљеви;
- 6) Европска социјална повеља;
- 7) Конвенција УН-а о правима особа са инвалидитетом;
- 8) Конвенција УН-а о правима детета;
- 9) Препорука ЕУ-е о кохерентној политици за особе са инвалидитетом;
- 10) Акциони план Савета Европе за промоцију права и пуног учествовања у друштву особа са инвалидитетом;
- 11) Светска декларација о образовању;
- 12) Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом Републике Србије;
- 13) Стратегија за смањење сиромаштва;
- 14) Национални план акције за децу;

- 15) Национална стратегија одрживог развоја;
- 16) Стратегија развоја социјалне заштите;
- 17) Статут општине Врњачка Бања;
- 18) Стратегија одрживог развоја општине Врњачка Бања 2013-2023.;
- 19) Локални акциони план за младе 2015-2019.;
- 20) Извршен попис потреба особа са инвалидитетом у општини Врњачка Бања и попис постојећих ресурса и
- 21) Усвојен предлог и реализован закључак Стручног саветодавног радног тела за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања, на основу кога је формирана Мултидисциплинарна радна група за израду Нацрта ЛАП-а.

Уставом Републике Србије, највишим правним актом једне земље, јемче се људска и мањинска права и као таква, непосредно се примењују. Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Стандардна правила за изједначавање могућности које се пружају особама са инвалидитетом

Генерална скупштина УН-а крајем 1993. године усвојила је Стандардна правила за изједначавање могућности које се пружају особама са инвалидитетом. Постоје 22 Стандардна правила УН-а и она се састоје од тачака које се односе на обавезе држава, смерница политике за особе са инвалидитетом и предлога за конкретно деловање. Тачке из СПУН-а су: повећање свесности, медицинска нега, рехабилитација, сервиси подршке, приступачност, образовање, запошљавање, чувањедохотка и социјална сигурност, породични живот и лични интегритет, култура, рекреација и спорт, вера, информације и истраживања, креирање политике и планирање, законодавство, економска политика, координација рада, организације особа са инвалидитетом, обука особља, праћење и евалуација, техничка и економска сарадња и међународна сарадња.

Права детета у међународним документима

Конвенција о правима детета

Права детета на међународном плану препозната су у бројним међународним документима од којих је најзначајнија Конвенција Уједињених нација о правима детета из 1989. године. Државе уговорнице се обавезују да ће поштовати и обезбеђивати права утврђена Конвенцијом, сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, сметње у развоју, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Државе уговорнице се обавезују да ће предузети све одговарајуће мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или кажњавања, заснованог на статусу, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, законских старатеља или чланова породице.

Деца са сметњама у развоју и инвалидитетом

Дете са сметњама у развоју и инвалидитетом треба да ужива пун и квалитетан живот у условима који обезбеђују достојанство, унапређују самопоуздање и олакшавају његово активно учешће у животу заједнице. Помоћ која се пружа детету са сметњама у развоју биће, увек када је то могуће, бесплатна и биће осмишљена тако да обезбеди детету делотворан приступ и стицање образовања, обуке, здравствене заштите, услуга рехабилитације, припрему за запошљавање и могућности рекреације на начин који води постизању највише могуће социјалне интеграције и индивидуалног развоја детета, укључујући и његов културни и духовни развој.

(Конвенција о правима детета, члан 23)

Национални план акције за децу

У фебруару 2004. године Савет за права детета Владе Србије донео је „Национални план акције за децу“ (НПА), који представља стратешки документ Владе Републике Србије у коме се дефинише општа политика земље према деци до 2015. године. Приоритети деловања ради унапређења положаја деце, дефинисани у НПА, јесу: смањење сиромаштва деце; квалитетно образовање за сву децу; боље здравље за сву децу; унапређење положаја и права деце са сметњама у развоју; заштита права деце без родитељског старања; заштита деце од злостављања, занемаривања, искоришћавања и насиља; јачање капацитета земље за решавање проблема деце.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом

Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је 13. Децембра 2006. године Конвенцију о правима особа са инвалидитетом (КПОСИ). Овој Конвенцији приступила је Република Србија (2009). Конвенција промовише, штити и гарантује пуно и ефикасно уживање свих људских права и основних слобода особа са инвалидитетом и поштовање њиховог достојанства.

Стратегија за смањење сиромаштва (2003) подразумева ефикасну примену постојећих и дефинисање нових програма, мера и активности директно усмерених на најсиромашније и социјално угрожене групе и то посебно у најмање развијеним подручјима (деца, стари, особе са инвалидитетом, избеглице и интерно расељена лица, Роми, рурално сиромашно становништво и необразовани).

Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом

Усвојена је од стране Владе Републике Србије 2006. године. Заснована је на принципима који су у складу са НПА за децу. Стратешки циљ који овај документ поставља јесте унапређење положаја особа са инвалидитетом до позиције равноправних грађана који уживају сва права и одговорности. Промовише социјални приступ (модел) инвалидности, према коме се проблеми које особе са инвалидитетом имају схватају као социјално дефинисан Стратегијама се трасирају путеви за унапређење друштвених система. Јасни стратешки правци и циљеви јесу смернице за промене закона, као и у начину функционисања јавних служби.

Циљ који се ближе односи на децу са сметњама у развоју је:

“Посебно оснажити породице особа са сметњама у развоју и инвалидитетом кроз систем пружања адекватне подршке одговарајућих сервиса и служби које помажу њихову интеграцију у заједницу.”

Стратегија развоја социјалне заштите

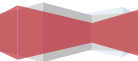
Основни циљ реформе система социјалне заштите јесте Развијање интегралне социјалне заштите у којој социјални актери на најефикаснији начин користе постојеће и развијају нове ресурсе путем доступних, квалитетних и разноврсних услуга, ради очувања и побољшања квалитета живота рањивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од социјалних служби. Као посебни циљ ове стратегије дефинисано је развијање мреже услуга у заједници за различите циљне групе, укључујући и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом.

1.2. Корази за израду ЛАП-а

Израда Локалног акционог плана се састојала из следећих корака:

- 1) Усвојен предлог и реализован закључак Стручног саветодавног радног тела за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања, за формирање Мултидисциплинарне радне групе за израду Нацрта ЛАП-а;
- 2) Формирање Мултидисциплинарне радне групе за израду Нацрта ЛАП-а, у коме су представници/це организација особа са инвалидитетом (или појединца уколико не постоји нека организација која заступа њихове интересе), локалних власти и представника/ца кључних заинтересованих група;
- 3) Извршен попис потреба особа са инвалидитетом у општини Врњачка Бања и попис постојећих ресурса заједнице који су усмерени ка особама са инвалидитетом, односно оног што постоји или је урађено да би се одговорило на потребе и права особа са инвалидитетом у заједници. Уколико нека мера или сервис који постоји није адекватан, или не одговара на потребе особа са инвалидитетом, то је посебно регистровано;
- 4) Израда Нацрта Локалног акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
- 5) Одржана Јавна расправа о Нацрту Локалног акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
- 6) Усвајање Локалног акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања од стране Скупштине општине Врњачка Бања и
- 7) Спровођење Локалног акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања, надгледање (мониторинг) и процена (евалуација).

Сам ток процеса израде Нацрта локалног акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања се шематски може приказати:

2. ПРОФИЛ ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА БАЊА

2.1. Географски подаци

Врњачка Бања, туристичко место првог степена, центар интегралне туристичке регије, налази се у централном делу Републике Србије на 43°37' северне географске ширине, 20°53' источне географске дужине, на око 200 km јужно од Београда. Простире се долином Западне Мораве, северним падинама Гоча (1.147 мнв), и налази у залеђу јужних обронака Гледићких планина (Црни врх 819 мнв, Палеж 853 мнв), Копаоника (2.017 м), Жељина (1.785 м) и Столова (1.376 м). На простору од 239 км², у 14 насеља, по попису из 2002. године, живи 26.492 становника (Према прелиминарним подацима пописа из 2011. године у Врњачкој Бањи живи 27.332 становника). Према званичним подацима из 2012. године, општина Врњачка Бања има 27.527 становника. Обухватајући простор средњег поља Западног поморавља, општина Врњачка Бања се налази на инфраструктурном коридору Краљево - Крушевац. Просторно, општина Врњачка Бања припада групи мањих општина у Србији. У непосредном је територијалном контакту са општинама Краљево, Трстеник и Александровац, са којима је инфраструктурно веома добро повезана. Магистралним железничким и путним правцем повезана је преко Краљева и Крушевца са свим осталим подручјима у Србији, а путем преко Гоча и непосредно са Александровцем.

Рељеф је мешовитог равничарског и брдско-планинског карактера. Просечна надморска висина Врњачке Бање је 230 мнв. Минерални извори Бање леже на 255 мнв. У ортографском погледу најинтересантнији је „Борјак“ шумски комплекс, са израженим свим експозицијама, заравњеним гребенима и стрмим падинама према водотоцима.

2.2. Демографски подаци

Према последњем званичном попису становништва објављеном 2011. године, Општина Врњачка Бања има 27.527 становника. Већина становништва је српске националности 96,2%, док 36,6% чини урбано становништво општине. Општина Врњачка Бања обухвата простор од 239 км², а густина насељености на територији општине је 115,2 становника по квадратном километру.

Табела 1. Број становника

Година пописа	Институционалне јединице	
	Република Србија	Општина Врњачка Бања
1948	6.527.583	15.916
1953	6.978.119	17.394
1961	7.641.962	18.820
1971	8.446.726	21.940
1981	9.313.686	24.768
1991	7.822.795	25.875
2002	7.498.001	26.492
2011	7.186.862	27.527

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Табела 2. Тенденције у промени броја становника

Година пописа	Општина Врњачка Бања		
	Укупан број становника	Промена броја становника	Промена броја становника у %
1948	15.916	-	-
1953	17.394	+1.478	8,49
1961	18.820	+1.426	7,57
1971	21.940	+3.120	14,22
1981	24.768	+2.828	11,41

1991	25.875	+1.107	4,27
2002	26.492	+617	2,32
2011	27.527	+1.035	3,75

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Табела 3. Структура становништва према старости и полу

Општина Врњачка Бања			
Старост становника	Мушко становништво	Женско становништво	Укупно становника
0-4	570	548	1.118
5-9	690	658	1.348
10-14	699	657	1.356
15-19	782	792	1.574
20-24	865	840	1.705
25-29	851	796	1.647
30-34	861	863	1.724
35-39	856	908	1.764
40-44	850	900	1.750
45-49	923	887	1.810
50-54	981	1.059	2.040
55-59	1.106	1.210	2.316
60-64	908	1.082	1.990
65-69	583	736	1.319
70-74	729	859	1.588
75-79	556	728	1.284
80-84	368	499	867
85 и више	113	214	327
УКУПНО	13.291	14.236	27.527

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Табела 4. Структура становништва према етничкој или националној припадности

НАЦИОНАЛНОСТ	Попис 2002		Попис 2011	
	Број становника	Удео у укупном броју становништва у %	Број становника	Удео у укупном броју становништва у %
Срби	25.305	95,51	26.482	96,2
Црногорци	161	0,60	107	0,3
Југословени	79	0,29	30	0,1
Албанци	1	0,003	1	0,003
Бошњаци	3	0,01	-	-
Бугари	21	0,07	16	0,05
Буњевци	-	-	-	-
Власи	-	-	2	0,007
Горанци	-	-	-	-
Мађари	23	0,08	17	0,06
Македонци	43	0,16	33	0,11
Муслиманци	7	0,02	9	0,03
Немци	3	0,01	5	0,01
Роми	209	0,78	334	1,2
Румуни	5	0,01	4	0,01
Руси	11	0,04	7	0,02
Русини	1	0,003	1	0,003
Словаци	8	0,03	6	0,02
Словенци	9	0,03	5	0,01
Украјинци	5	0,01	5	0,01
Хрвати	32	0,12	24	0,08
Чеси	2	0,007	-	-
Остали	33	0,12	37	0,13
Неопредељени	48	0,18	167	0,6

Регионална припадност	-	-	10	0,03
Непознато	483	1,8	225	0,81
УКУПНО	26.492	100	27.527	100

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Образовна структура становништва има посебан значај у демографским истраживањима, с обзиром на утицај који има на природно и миграционо кретање становништва. У образовној структури становништва старог 15 и више година на подручју Врњачке Бање (2002. године), завршена средња школа је најчешћи вид образовања код оба пола (43% становника), на другом месту је основно образовање (23% углавном старијег слоја становништва), док је 12% (2.705) становништва општине са вишом и високом стручном спремом. Значајно је напоменути да је скоро 50% становништва општине на нивоу основног и нижег образовања, што неспорно захтева веће ангажовање на образовању становништва кроз доквалификацију, преквалификацију и програме перманентног образовања. Иако је забележен тренд смањења броја неписмених у последњих 20 година и даље је присутан значајан проценат неписменог становништва (778 становника), посебно женског становништва (5,37% становништва старог 10 и више година). У 2012. години се бележи смањење броја неписменог становништва на 645 са 778 колико је било 2002. године. Иако је забележено смањење, још увек је висок проценат неписмености, поготово жена. Од укупног броја неписменог становништва, проценат женског неписменог становништва 2011. године износи 87,76%.

Табела 5. Структура становништва старог 15 и више година према школској спреми и писмености

Попис 2011			
	Мушко становништво	Женско становништво	Укупно становника
Укупно становника старог 15 и више година	11.332	12.373	23.705
Без школске спреме	80	574	645
Непотпуно основно образовање	826	1.699	2.525
Основно образовање	2.303	2.528	4.831
Средње образовање	6.314	5.738	12.052

Више образовање	782	744	1.526
Високо образовање	973	1.031	2.004
Непознато	54	59	113

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Када су у питању подаци о компјутерској писмености на нивоу општине Врњачка Бања, 54,3% становништва се изјаснило као компјутерски неписмено, док делимично познаје рад на рачунару 15,8% становништва и 29,7% становништва се изјаснило да је компјутерски писмено. Када су у питању компјутерски неписмена лица 29,4% чине жене, а 22,9% мушкарци.

Табела 6. Структура становништва старог 15 и више година према компјутерској писмености и полу

Општина Врњачка Бања				
Категорије становништва	Компјутерски неписмена лица	Лица која делимично познају рад на рачунару	Компјутерски писмена лица	Укупно становника
Мушко	5.909	1.893	3.530	11.332
Женско	6.986	1.853	3.534	12.373
УКУПНО	12.895	3.746	7.064	23.705

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Табела 7. Структура незапослених лица према степену образовања у 2014. години

Незапослена лица			
Степен стручне спреме	Мушко	Женско	УКУПНО
I	458	442	900
II	56	102	158
III	518	378	896
IV	361	558	919
V	38	11	49
VI-1	50	61	111

VI-2	27	55	82
VII-1	85	141	226
VII-2	1	3	4
УКУПНО	1.594	1.751	3.345

* Национална служба за запошљавање (месец септембар 2014. године)

Табела 8. Структура незапослених лица према полу и старости у 2014. години

Незапослена лица			
Године старости	Мушко	Женско	УКУПНО
15-19 година	39	41	80
20-24 година	184	175	359
25-29 година	185	228	413
30-34 година	182	216	398
35-39 година	153	216	369
40-44 година	149	206	355
Остали	702	669	1.371

* Национална служба за запошљавање (месец септембар 2014. године)

3. АНАЛИЗА СТАЊА

Пописом становништва 2011-те године у Републици Србији биле су обухваћене и особе са инвалидитетом, с циљем да се прикупе основни подаци о особама са инвалидитетом. Пописни подаци о особама са инвалидитетом значајни су са аспекта сагледавања демографских, образовних, економских и других карактеристика ове групе становништва. Поред тога требало би да послуже као основ за анализу успешности реализације усвојених стратегија (**Стратегија о унапређењу положаја особа са инвалидитетом, Стратегија за смањење сиромаштва, Стратегија развоја социјалне заштите и Национална стратегија запошљавања**), које се односе на побољшање положаја ове осетљиве категорије становништва, али и као основ за израду нових стратегија и политика у области здравствене и социјалне заштите, образовања, запошљавања итд.

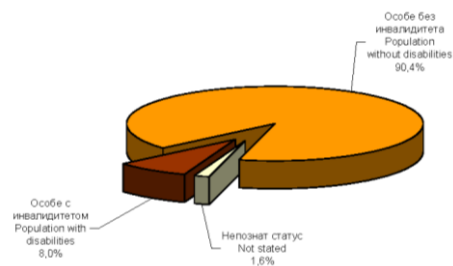
У складу са препорукама Вашингтонске групе за статистику инвалидитета, а у циљу добијања што потпунијих података у садржај пописног обрасца П-1 (Пописница) укључен је сет питања која се односе на шест врста проблема а то су:

- 1) Вид;
- 2) Слух;
- 3) Ход или пењање уз степенице;
- 4) Памћење/концентрација;
- 5) Самосталност при одевању/исхрани/одржавању личне хигијене и
- 6) Комуникација (међусобно разумевање лица и околине).

Добијени подаци о особама са инвалидитетом приликом Пописа становништва показују следеће:

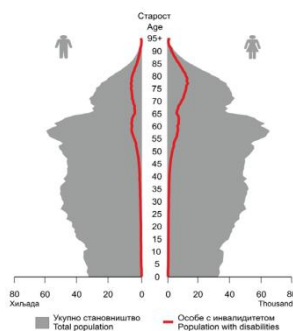
- 1) Удео особа са инвалидитетом у укупном становништву, по општинама и градовима у Републици Србији;
- 2) Становништво Републике Србије према статусу инвалидитета;
- 3) Укупно становништво и особе са инвалидитетом према старости и полу у Републици Србији и
- 4) Учешће особа са инвалидитетом према врсти проблема у укупном становништву у Републици Србији.

Графикон 1. Становништво Републике Србије према статусу инвалидитета

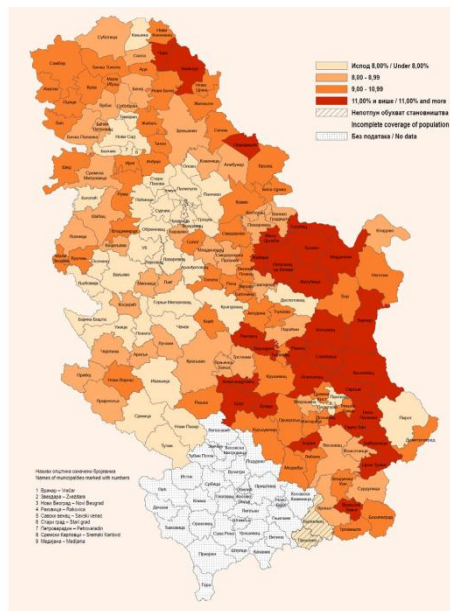
* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Графикон 2. Укупно становништво и особе са инвалидитетом према старости и полу у Републици Србији

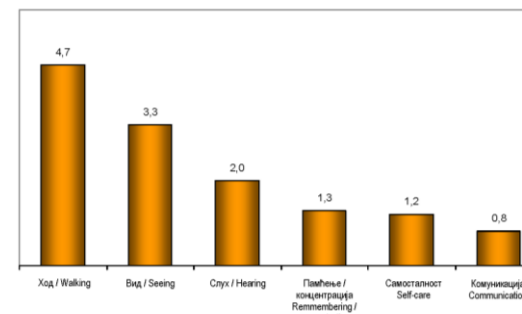
* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Карта 1. Удео особа са инвалидитетом у укупном становништву, по општинама и градовима у Републици Србији

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

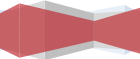
Графикон 3. Учешће особа са инвалидитетом према врсти проблема у укупном становништву у Републици Србији

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

По подацима који су добијени приликом Пописа становништва 2011-те године, од укупно 7.186.862 становника (100%) у Републици Србији, има 571.780 особа са инвалидитетом (7,96%) , 6.495.600 особа без инвалидитета (90,38%) и 119.482 особе (1,66%) чији је статус инвалидитета непознат. Од укупног броја 571.780 особа са инвалидитетом, 238.940 особа је мушког пола, а 332.840 особа је женског пола. Што се тиче врсте инвалидитета са којима се особе са инвалидитетом сучавају изражено у бројкама то изгледа овако:

- 1) Проблеме са видом има 239.454 особе (3,3%);
- 2) Проблеме са слухом има 144.648 особа (2,0%);
- 3) Проблеме са ходом, пењањем уз степенице има 340.029 особа (4,7%);
- 4) Проблеме са памћењем, концентрацијом има 96.032 особе (1,3%);
- 5) Проблеме са самосталношћу има 88.188 особа (1,2%) и
- 6) Проблеме са комуникацијом има 58.202 особе (0,8%).

4. АНАЛИЗА СТАЊА У ОПШТИНИ ВРЊАЧКА БАЊА

На територији општине Врњачка Бања, на основу Пописа становништва 2011. године живи укупно 27.527 становника, од чега је 13.291 становник мушког пола, а 14.236 становника је женског пола. Од укупног броја становника 2.423 особе су особе са инвалидитетом од чега је 1.009 особа мушког пола, а 1.414 особа је женског пола. Када је у питању врста инвалидитета са којима се особе са инвалидитетом суочавају које живе на територији општине Врњачка Бања, проблеме са видом има 1.093 особе, проблеме са слухом има 601 особа, проблеме са ходом, пењањем уз степенице има 1.497 особа, проблеме са памћењем, концентрацијом има 387 особа, проблеме са самосталношћу има 350 особа и проблеме са комуникацијом има 204 особе.

Табела 9. Становништво према статусу инвалидитета, старости, полу и типу насеља, по општинама и градовима

Регион Област Град - општина	Укупно			Особе са инвалидитетом			Особе без инвалидитета			Особе чији је статус инвалидитета непознат		
	Свега	Мушко	Женско	Свега	Мушко	Женско	Свега	Мушко	Женско	Свега	Мушко	Женско
Врњачка Бања	27.527	13.291	14.236	2.423	1.009	1.414	24.425	11.936	12.489	697	346	333
Испод 15 година	3.822	1.959	1.863	18	12	6	3.665	1.872	1.793	139	75	64
15-19	1.574	782	792	12	6	6	1.528	760	768	34	16	18
20-29	3.352	1.716	1.636	30	17	13	3.219	1.646	1.573	103	53	50
30-49	7.048	3.490	3.558	164	96	68	6.725	3.313	3.412	159	81	78
50-59	4.356	2.087	2.269	372	179	193	3.865	1.843	2.022	119	65	54
60-64	1.990	908	1.082	256	122	134	1.648	762	922	50	24	26
65 и више	5.385	2.349	3.036	1.571	577	994	3.739	1.740	1.999	75	32	43
Просечна старост	43,30	42,04	44,47	68,61	66,17	70,34	40,93	40,15	41,68	38,05	36,84	39,32
Градска	10.065	4.659	5.406	831	322	509	9.066	4.251	4.815	168	86	82
Испод 15 година	1.302	636	666	7	5	2	1.254	609	645	41	22	19
15-19	579	296	283	5	3	2	571	291	280	3	2	1
20-29	1.186	606	580	7	3	4	1.160	595	565	19	8	11
30-49	2.554	1.222	1.332	63	42	21	2.458	1.163	1.295	33	17	16

50-59	1.559	705	854	98	39	59	1.427	645	782	34	21	13
60-64	739	306	433	72	33	39	654	267	387	13	6	7
65 и више	2.146	888	1.258	579	197	382	1.542	681	861	25	10	15
Просечна старост	44,24	42,61	45,65	69,48	66,44	71,40	42,02	40,91	43,01	39,30	37,69	41,00
Остала	17.462	8.632	8.830	1.592	687	905	15.359	7.685	7.674	511	260	251
Испод 15 година	2.520	1.323	1.197	11	7	4	2.411	1.263	1.148	98	53	45
15-19	995	486	509	7	3	4	957	469	488	31	14	17
20-29	2.166	1.110	1.056	23	14	9	2.059	1.051	1.008	84	45	39
30-49	4.494	2.268	2.226	101	54	47	4.267	2.150	2.117	126	64	62
50-59	2.797	1.382	1.415	274	140	134	2.438	1.198	1.240	85	44	41
60-64	1.251	602	649	184	89	95	1.030	495	535	37	18	19
65 и више	3.239	1.461	1.778	992	380	612	2.197	1.059	1.138	50	22	28
Просечна старост	42,75	41,74	43,75	68,15	66,05	69,75	40,29	39,74	40,85	37,64	36,55	38,77

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

Табела 10. Особе са инвалидитетом према врсти проблема, старости и полу, по општинама и градовима

Регион Област Град - општина	Проблеми са					
	Видом	Слухом	Ходом/ Пењањем уз степенице	Памћењем/ Концентрацијом	Самосталношћу	Комуникацијом
Врњачка Бања	1.093	601	1.497	387	350	204
Испод 15 година	9	3	7	4	6	5
15-19	9	1	4	4	3	2
20-29	14	8	7	4	7	11
30-49	68	19	70	33	14	21
50-59	165	57	209	45	32	25
60-64	121	43	151	26	14	8

65 и више	707	470	1.049	271	274	132
Мушко	435	291	567	139	139	90
Испод 15 година	6	3	4	2	3	3
15-19	3	1	3	2	2	1
20-29	7	6	4	1	3	4
30-49	36	11	43	18	10	15
50-59	73	34	101	20	15	11
60-64	52	21	75	11	10	5
65 и више	258	215	337	85	96	51
Женско	658	310	930	248	211	114
Испод 15 година	3	-	3	2	3	2
15-19	6	-	1	2	1	1
20-29	7	2	3	3	4	7
30-49	32	8	27	15	4	6
50-59	92	23	108	25	17	14
60-64	69	22	76	15	4	3
65 и више	449	255	712	186	178	81

* Републички завод за статистику – Попис 2011.

У општини Врњачка Бања постоје услови за квалитетнији живот особа са инвалидитетом који се адекватно не користе. Према чл. 14. став 1. тачка 30) Статута општине Врњачка Бања, општина ствара услове за унапређивање, остваривање и заштиту људских права и индивидуалних и колективних права припадника националних мањина и етничких група; стара се о остваривању, заштити и унапређењу равноправности жена и мушкараца, усваја стратегије и посебне мере усмерене на стварање једнаких могућности остваривања права и отклањање неравноправности. Такође, истим чланом, ставом 1. тачка 31) општина се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, доноси стратегије и усваја посебне мере у циљу отклањања неједнакости и стварања једнаких могућности остваривања људских и мањинских права, помаже развој различитих облика самопомоћи и солидарности са лицима са посебним потребама, као и са лицима која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима и подстиче активности и пружа

помоћ организацијама инвалида и другим социјално-хуманитарним организацијама на својој територији ("Сл. лист општине Врњачка Бања", бр. 13/14-пречишћен текст и 16/14).

Међу одлукама које Скупштина општине Врњачка Бања усвојила је Одлука о потписивању Меморандума о сарадњи и разумевању Локалне самоуправе и удружења особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања бр. 9-667/14 од 21.07.2014. године. Поред ове Одлуке, Решењем бр. 020-145/14 од 28.10.2014. године, образовано је Стручно саветодавно радно тело за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања. Ове одлуке су усвојене са циљем да се успостави, унапреди и продуби сарадња између Локалне самоуправе, Националне службе за запошљавање, Јавних предузећа и установа и удружења особа са инвалидитетом на територији општине Врњачка Бања, како би све стране на једнакој основи могле да искажу своје потребе, проблеме, предлоге и да доносе интегрисане одлуке, а све то у циљу унапређења положаја особа са инвалидитетом на територији општине Врњачка Бања.

Као значајан допринос бољем информисању особа са инвалидитетом и лакшем остваривању њихових права, општина је оформила Услужни центар у приземљу зграде и делимично је прилагодила изглед званичне интернет презентације потребама особа са инвалидитетом.

У општини Врњачка Бања је регистровано 5. невладиних организација које се баве питањима особа са инвалидитетом, то су:

- 1) Удружење ратних војних инвалида Врњачка Бања свих ратова;
- 2) Удружење бораца ратова 1990-1999. године „Горски вукови“;
- 3) Удружење родитеља деце ометене у развоју;
- 4) Удружење младих особа са инвалидитетом „Сунце – Врњачка Бања“ и
- 5) Удружење за помоћ и подршку маргинализованих група "Врњачки загрљај".

Поред наведених невладиних организација особама са инвалидитетом се баве и следеће институције и организације:

- 1) Општинска управа општине Врњачка Бања;
- 2) Локална самоуправа - Стручно саветодавно радно тело за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
- 3) Центар за социјални рад;

- 4) Дом здравља „Др Никола Џамић“ Врњачка Бања
- 5) ПИО Фонд испостава Врњачка Бања;
- 6) Црвени Крст – Врњачка Бања;
- 7) Национална служба за запошљавање;
- 8) ПУ Радост Врњачка Бања;
- 9) ОШ „Попински борци“ Врњачка Бања;
- 10) Гимназија;
- 11) Угоститељско-туристичка школа са домом ученика;
- 12) Факултет за хотелијерство и туризам;
- 13) Културни центар – Врњачка Бања;
- 14) Народна библиотека „Др Душан Радић“;
- 15) Православна црква „Храм Пресвете Богородице“;
- 16) Полицијска станица Врњачка Бања;
- 17) Радио телевизија – Врњачка Бања „ВРТ“;
- 18) „Врњачке новине“;
- 19) Туристичка организација – Врњачка Бања;
- 20) Спортски центар – Врњачка Бања.

Постојеће услуге за особе са инвалидитетом:

1. Центар засоцијални рад (бига о особама са инвалидитетом, туђа нега и помоћ);
2. Рад удружења и организација особа са инвалидитетом (организовање друштвеног живота, самопомоћ);
3. Смештај у Дом за старе и пензионере и
4. Патронажна служба.

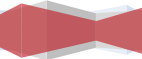
Недостајуће услуге:

- 1) Одлука о Повластицама за превоз особа са инвалидитетом и њихових законских пратилаца;

- 2) Одлука о Субвенцијама за плаћање Комуналних услуга;
- 3) Одлука о бесплатној курирској достави личних докумената за особе са инвалидитетом;
- 4) Персонална асистенција;
- 5) Помоћ при набавци ортопедских помагала;
- 6) Програм оспособљавања и запошљавања особа са инвалидитетом;
- 7) Предузеће за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом;
- 8) Израда централне базе података;
- 9) Саветовалишта;
- 10) Перипатолошке обуке;
- 11) Прихватна станица;
- 12) Програм становања уз подршку;
- 13) Заступљеност свих профила дефектолога;
- 14) Викенд боравак и краткотрајни смештај и
- 15) Хранитељи специјализовани за децу са инвалидитетом.

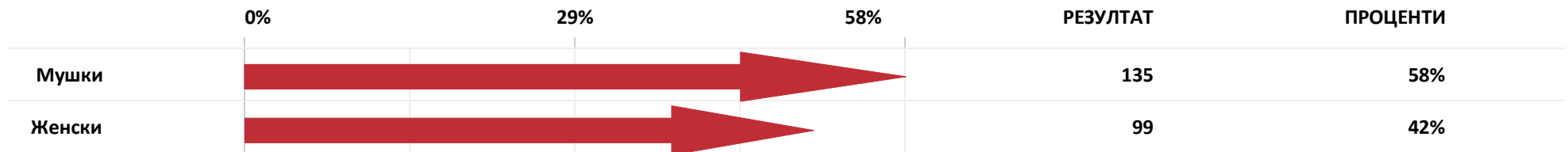
4.1. Анкетирање особа са инвалидитетом на територији општине Врњачка Бања

Удружење младих особа са инвалидитетом „Сунце – Врњачка Бања“, је у склопу Јавног рада под називом „Ажурирање електронске базе података за особе са инвалидитетом на територији општине Врњачка Бања“, у периоду од новембра 2014-те до марта 2015-те године извршило анкетирање особа са инвалидитетом. Овом приликом анкетирано је 234 особе а резултати анкете су следећи:

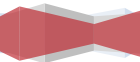
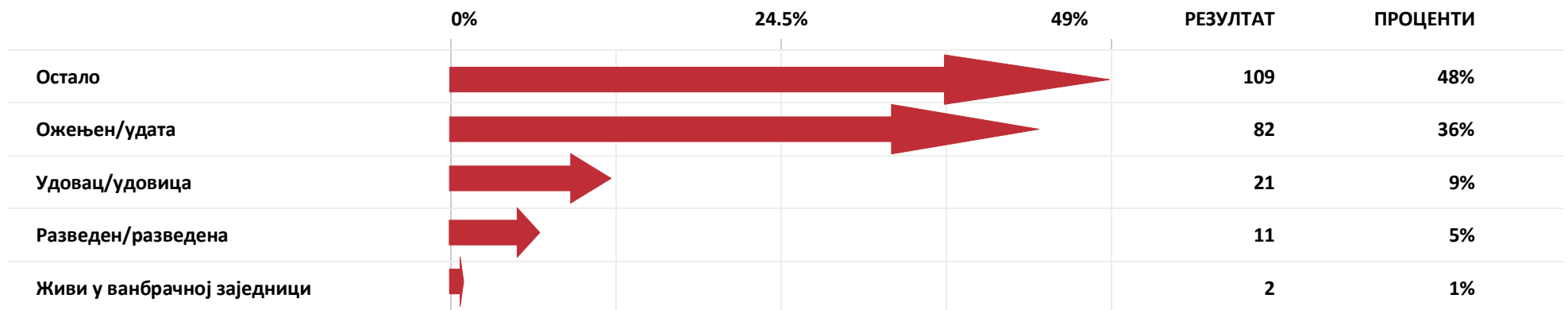
Питање **01** Пол

Одговорили **234** 100%
Нису одговорили **0** 0%

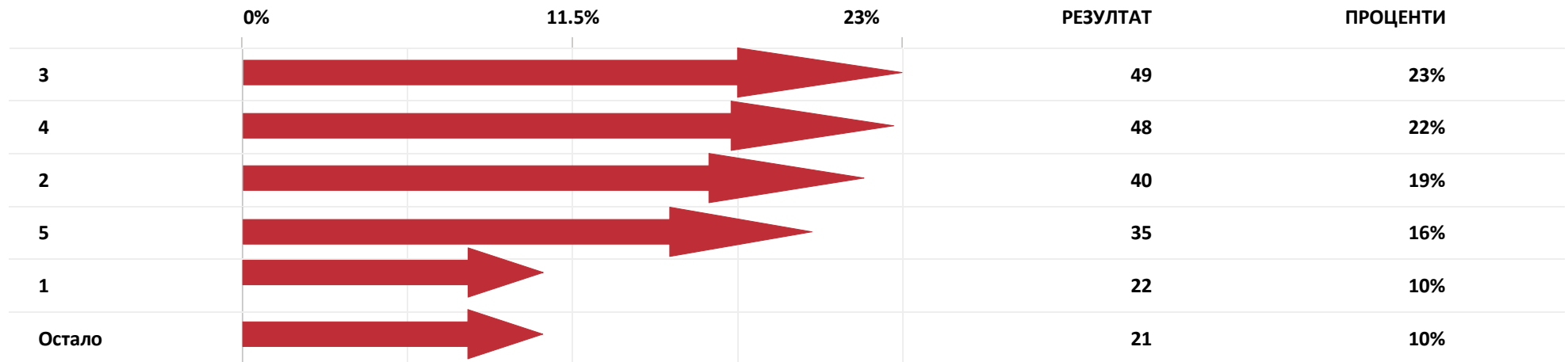
Питање **02** Брачни статус

Одговорили **225** 96%
Нису одговорили **9** 4%

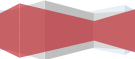
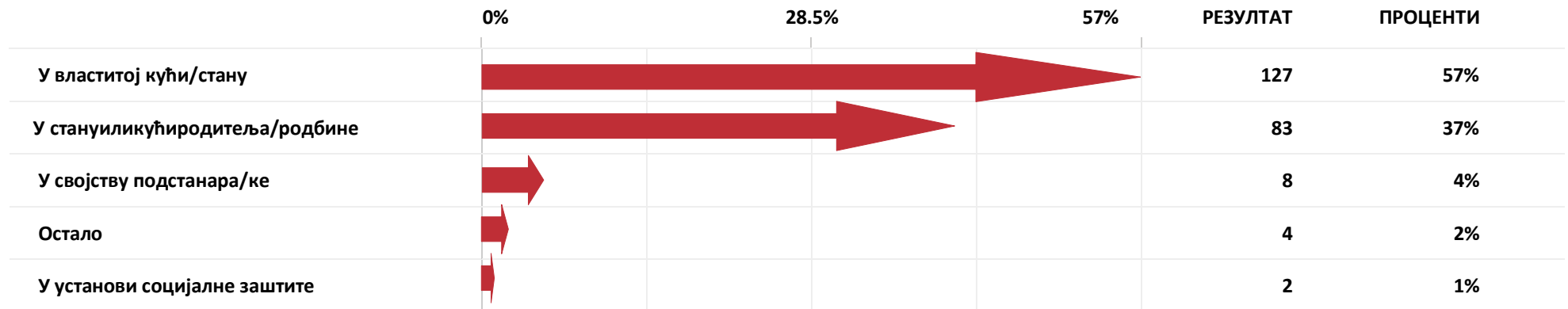
Питање **03** Број чланова домаћинства

Одговорили **215** 92%
Нису одговорили **19** 8%

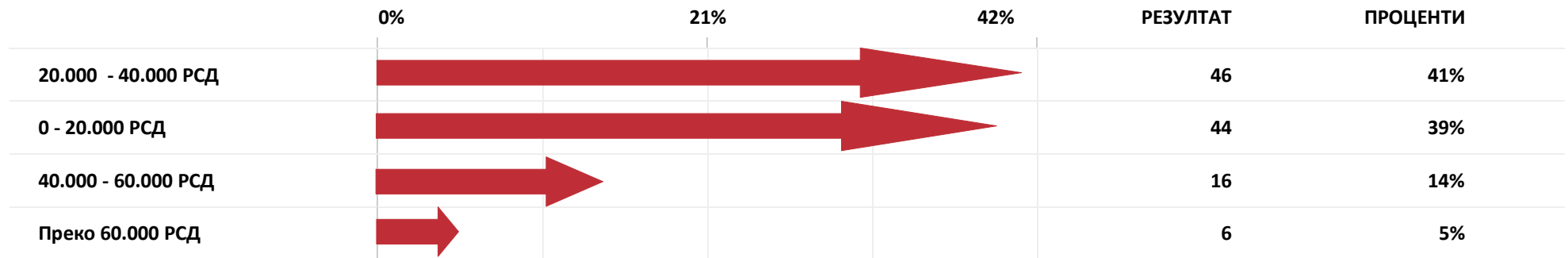
Питање **04** Стамбени статус

Одговорили **224** 96%
Нису одговорили **10** 4%

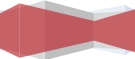
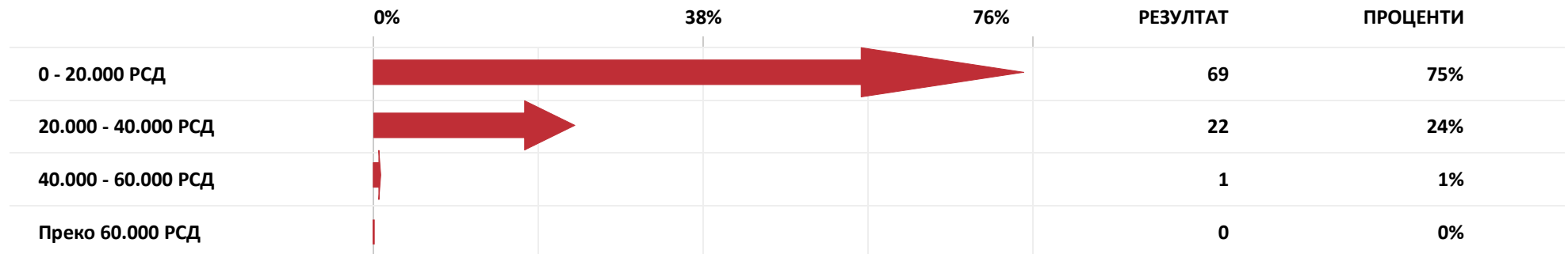
Питање **05** Приходи свих чланова домаћинства

Одговорили **112** 48%
Нису одговорили **122** 52%

Питање **06** Лични доходак

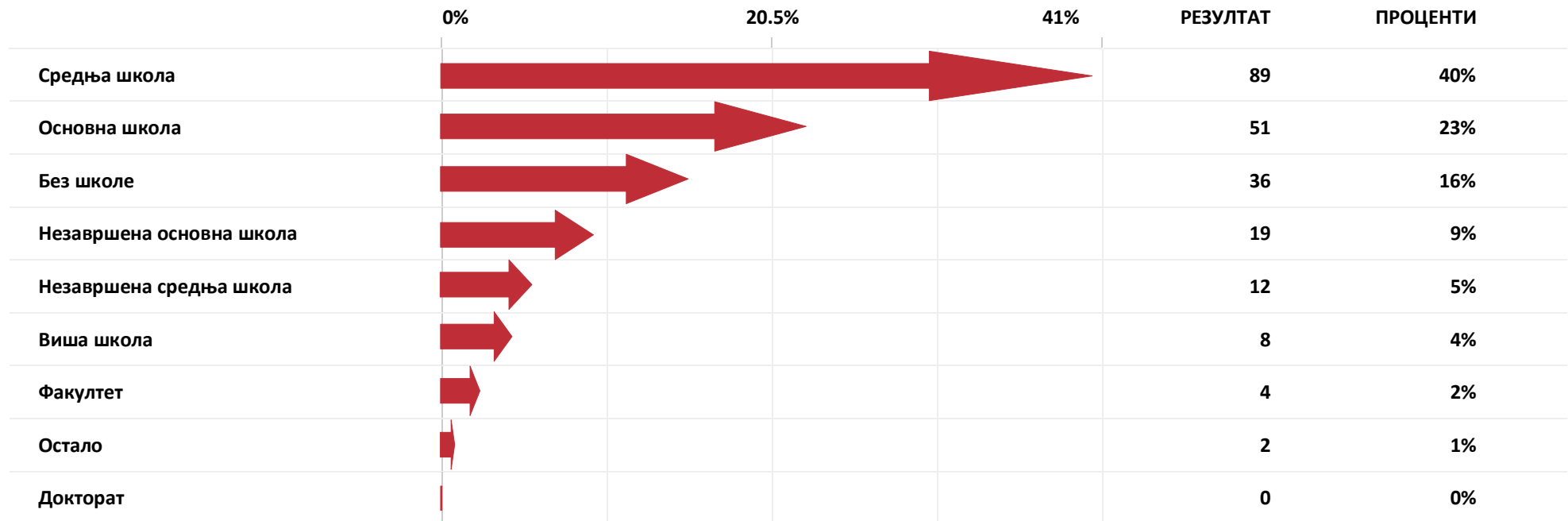
Одговорили **92** 39%
Нису одговорили **142** 61%

Питање **07** Степен образовања

Одговорили
221 94%

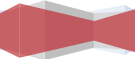
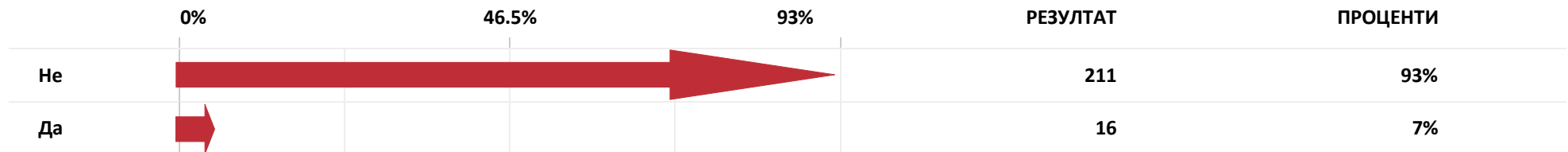
Нису одговорили
13 6%

Питање **08** Школовање у току

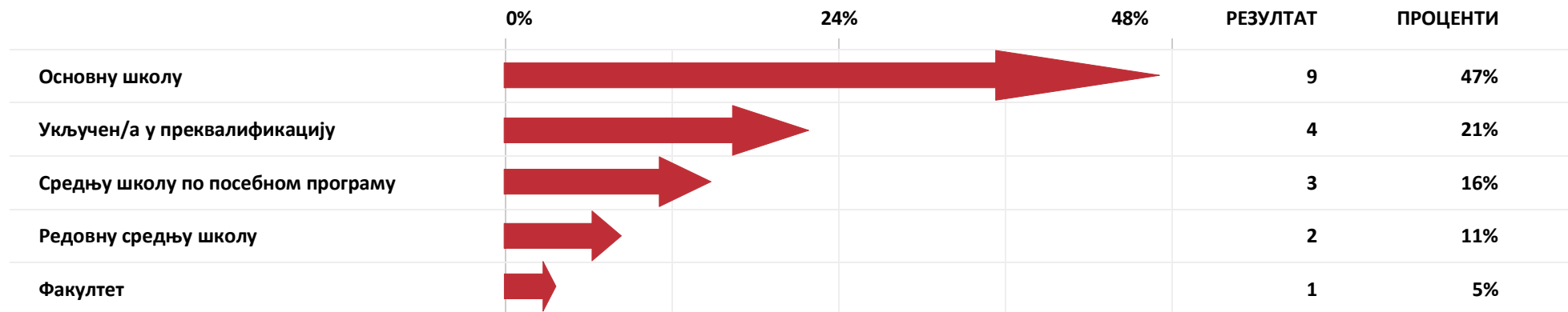
Одговорили
227 97%

Нису одговорили
7 3%

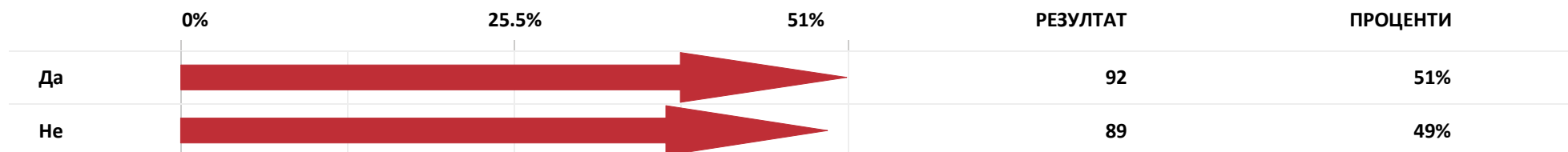
Питање **09** Тренутно похађа

Одговорили **19** 8%
Нису одговорили **215** 92%
РЕЗУЛТАТ ПРОЦЕНТИ

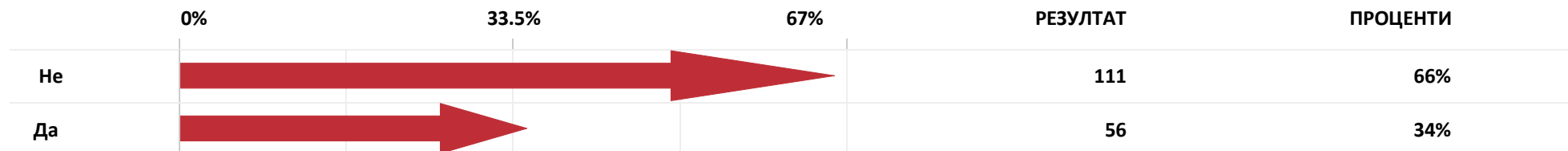
Питање **10** Оштећење вида

Одговорили **181** 77%
Нису одговорили **53** 23%
РЕЗУЛТАТ ПРОЦЕНТИ

Питање **11** Оштећење слуха

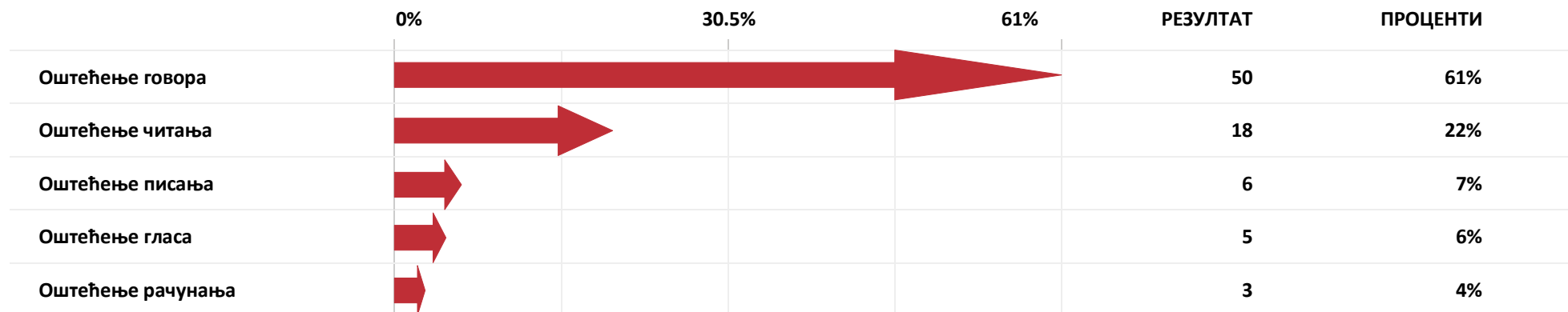
Одговорили **167** 71%
Нису одговорили **67** 29%
РЕЗУЛТАТ ПРОЦЕНТИ

Питање **12** Оштећење говорно гласовне комуникације

Одговорили
82 35%

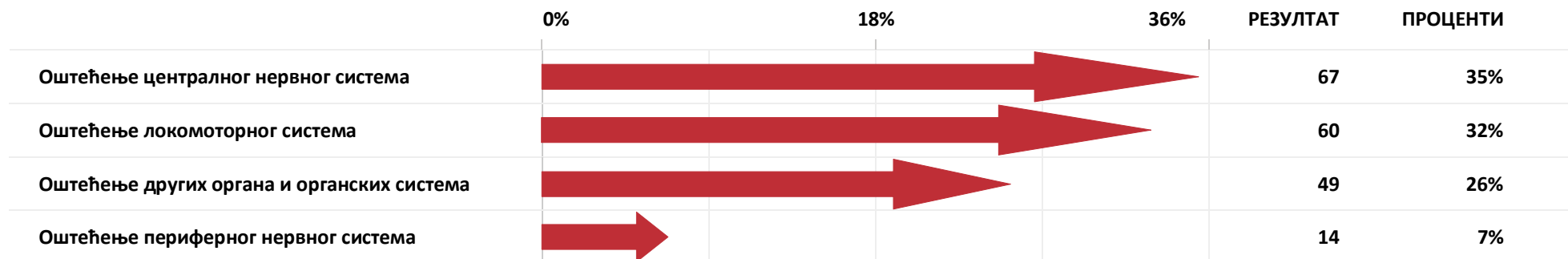
Нису одговорили
152 65%

Питање **13** Телесни инвалидитет

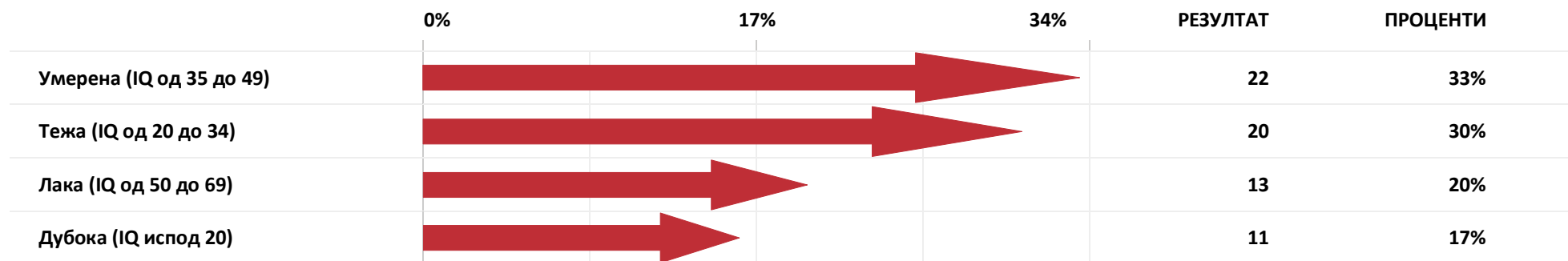
Одговорили
190 81%

Нису одговорили
44 19%

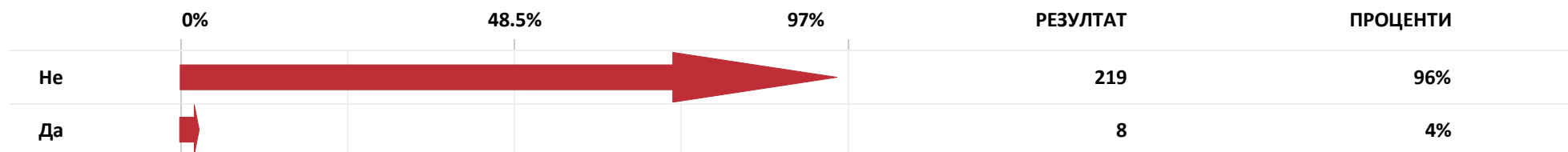
Питање **14** Ментална ретардација (интелектуалне тешкоће)

Одговорили **66** 28%
Нису одговорили **168** 72%

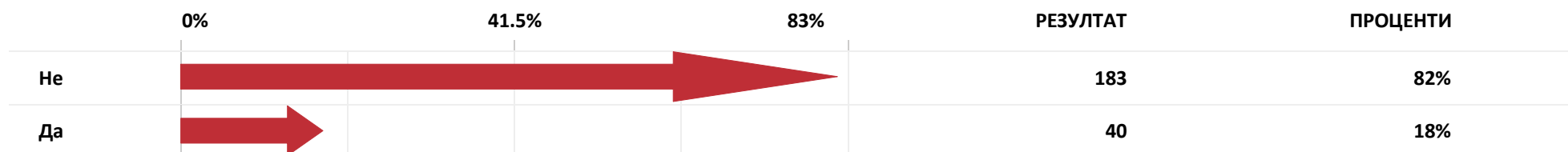
Питање **15** Аутизам

Одговорили **227** 97%
Нису одговорили **7** 3%

Питање **16** Душевни поремећаји

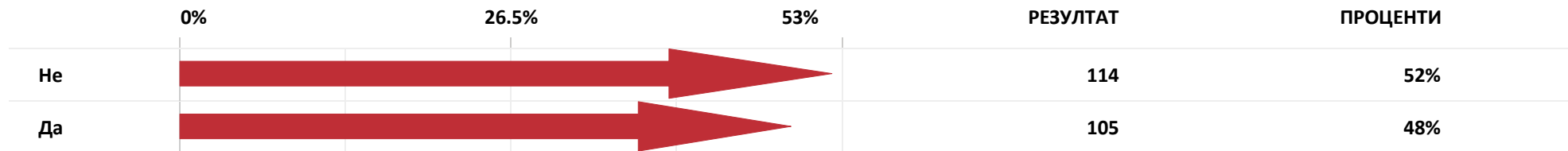
Одговорили **223** 95%
Нису одговорили **11** 5%

Питање **17** Више врста оштећења

Одговорили
219 94%

Нису одговорили
15 6%

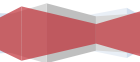

Питање **18** Узрок инвалидитета:

Одговорили
227 97%

Нису одговорили
7 3%

142,014,971	Od rođenja, prevremenog rođenja	Monday, Nov 30th 3:54AM
142,014,889	Katarakta	Monday, Nov 30th 3:51AM
142,014,721	Deciji frasi	Monday, Nov 30th 3:47AM
142,014,655	Stres	Monday, Nov 30th 3:39AM
142,014,255	Stress I godine starosti dovele su do oštećenja sluha	Monday, Nov 30th 3:36AM

Питање **19** Време настанка инвалидитета:

Одговорили
223 95%

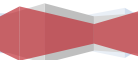
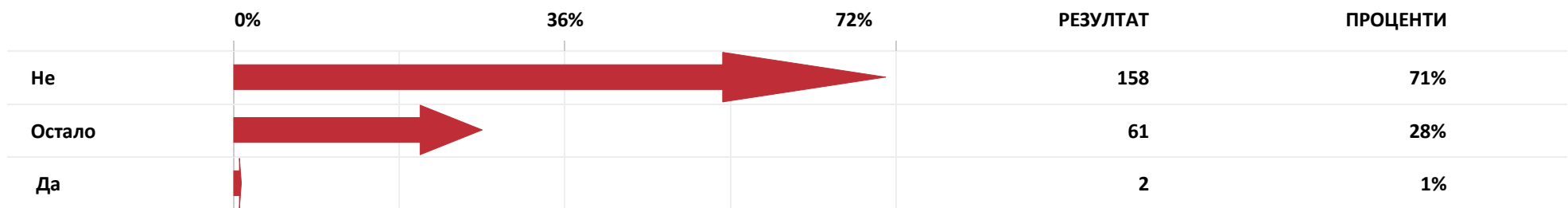
Нису одговорили
11 5%

142,014,971	1987.	Monday, Nov 30th 3:54AM
142,014,889	2012.	Monday, Nov 30th 3:51AM
142,014,777	1934.	Monday, Nov 30th 3:49AM
142,014,655	2001.	Monday, Nov 30th 3:39AM
142,014,255	2006.	Monday, Nov 30th 3:36AM

Питање **20** Користите ли опртопедска помагала?

Одговорили
221 94%

Нису одговорили
13 6%

Питање **21** Уколико користите права и услуге из система социјалне заштите, наведите које

Одговорили
91 39%

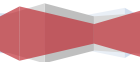
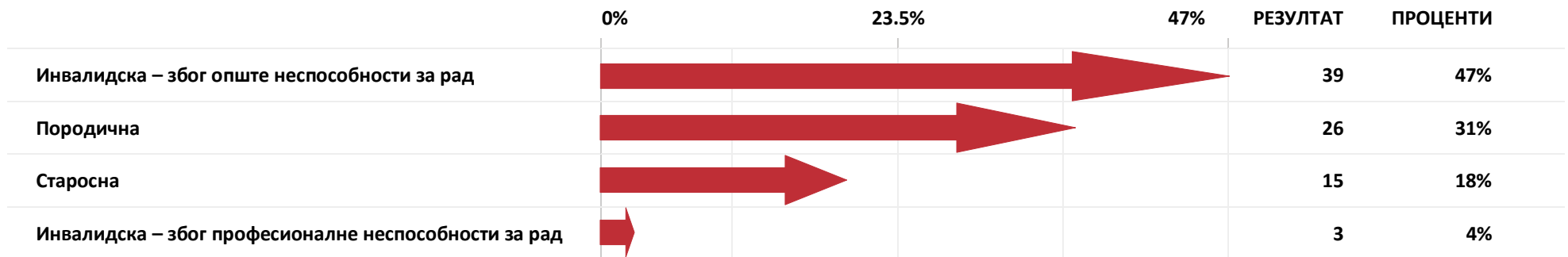
Нису одговорили
143 61%

142,014,971	Tudja nega i pomoc	Monday, Nov 30th 3:54AM
142,014,777	Tudja nega i pomoc	Monday, Nov 30th 3:49AM
142,014,721	Tudja nega i pomoc	Monday, Nov 30th 3:47AM
142,014,655	Tudja nega i pomoc	Monday, Nov 30th 3:39AM
142,014,168	Socijalna pomoc	Monday, Nov 30th 3:28AM

Питање **22** Пензија:

Одговорили
83 35%

Нису одговорили
151 65%

	0%	23.5%	47%	РЕЗУЛТАТ	ПРОЦЕНТИ
Превремена старосна пензија				0	0%

Питање **23** Одобрена професионална рехабилитација:

Одговорили **6** 3%
Нису одговорили **228** 97%

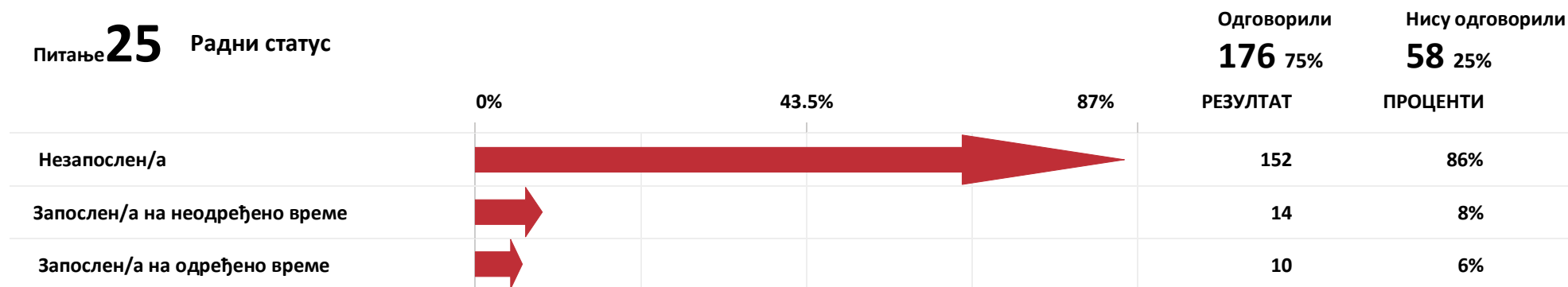
	0%	25.5%	51%	РЕЗУЛТАТ	ПРОЦЕНТИ
Остало				3	50%
Прилагођавање за рад				2	33%
Преквалификација				1	17%
Доквалификација				0	0%

Питање **24** Додатно остварена права:

Одговорили **20** 9%
Нису одговорили **214** 91%

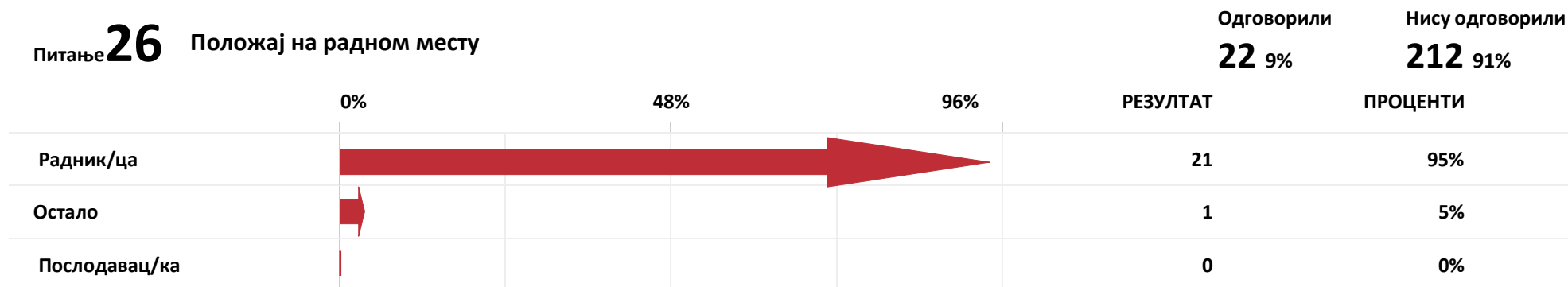
	0%	18%	36%	РЕЗУЛТАТ	ПРОЦЕНТИ
Здравствена нега у кући				7	35%
Накнада ради телесно гоштећења				5	25%
Додатна физикална терапија (општина ВБ)				4	20%
Физикалне терапије у кући				2	10%
Остало				1	5%
Услуга асистенције				1	5%

Питање **25** Радни статус

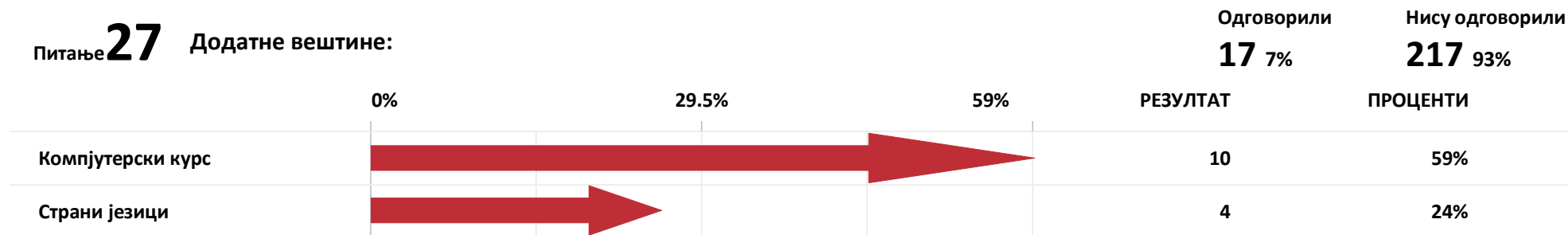
Одговорили **176** 75%
Нису одговорили **58** 25%

Питање **26** Положај на радном месту

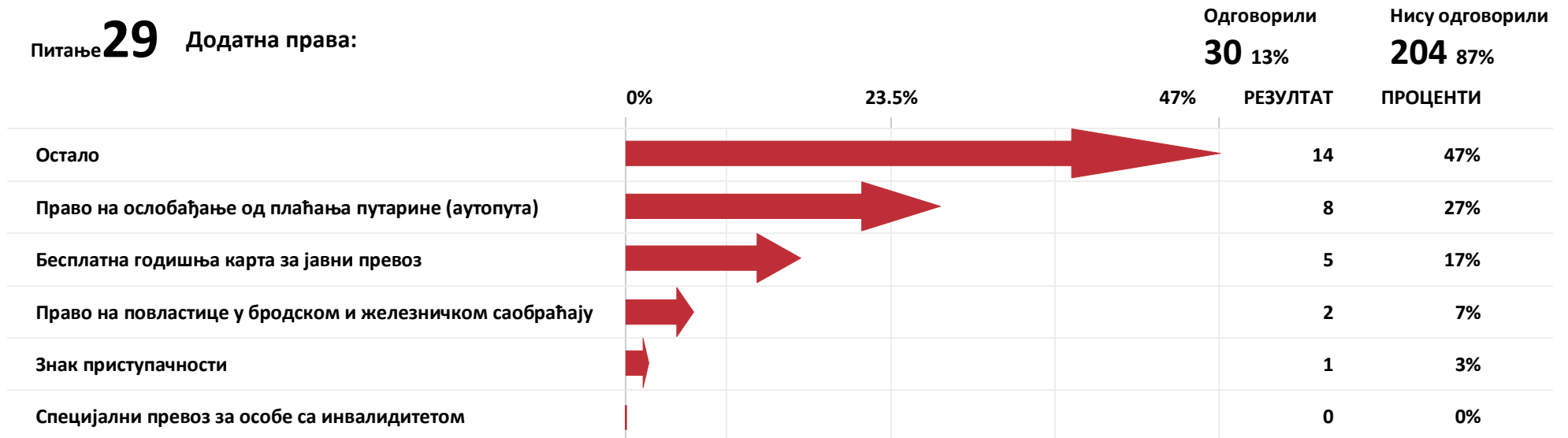
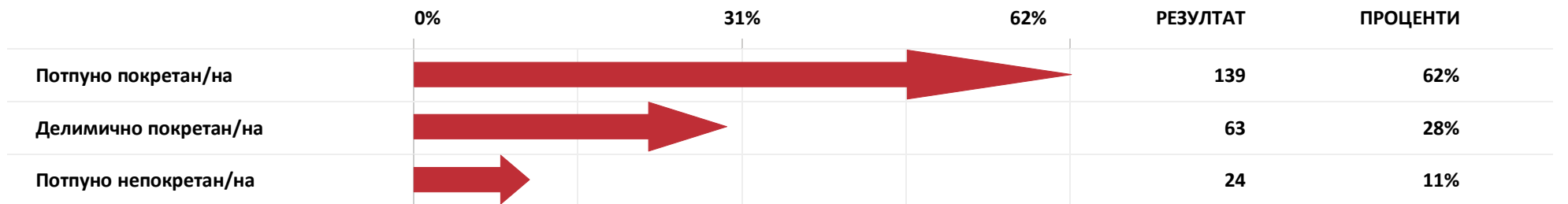
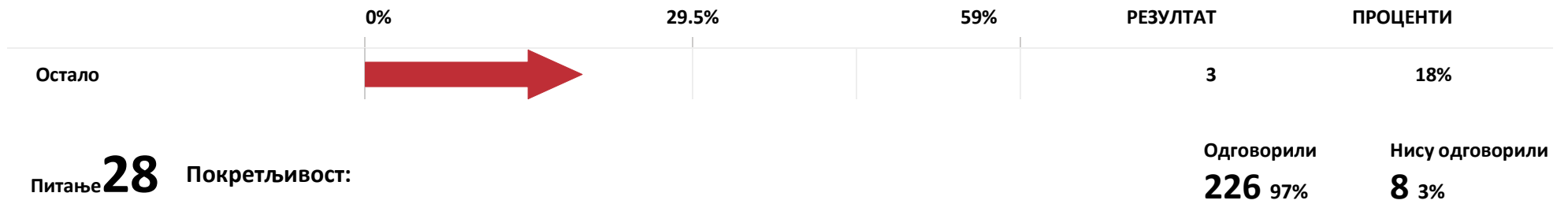
Одговорили **22** 9%
Нису одговорили **212** 91%

Питање **27** Додатне вештине:

Одговорили **17** 7%
Нису одговорили **217** 93%

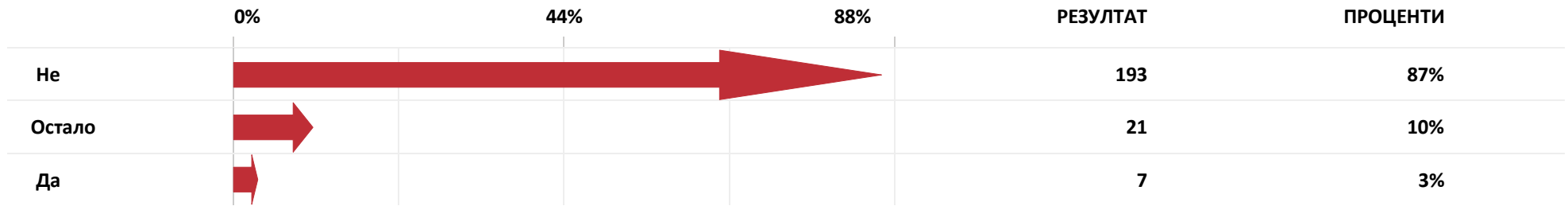

Питање **30** Укљученост у додатне активности (уколико сте укључени, навести у које):

Одговорили
221 94%

Нису одговорили
13 6%

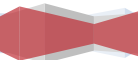

Питање **31** Уколико сте учлањени у удружење навести које:

Одговорили
40 17%

Нису одговорили
194 83%

141,813,185	Sunce	Friday, Nov 27th 7:15AM
141,812,668	Sunce	Friday, Nov 27th 6:51AM
141,808,145	urdour	Friday, Nov 27th 6:02AM
141,598,523	urdour	Tuesday, Nov 24th 9:07AM
141,597,183	urdour	Tuesday, Nov 24th 8:55AM
141,596,850	urdour	Tuesday, Nov 24th 8:49AM

5. SWOT АНАЛИЗА

S Предности	W Слабости
<ol style="list-style-type: none"> 1. Усвојена стратешка документа на локалном нивоу – Стратегија одрживог развоја општине Врњачка Бања 2013-2023. године; 2. Потписан Меморандум о сарадњи и разумевању Локалне самоуправе и удружења особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања; 3. Образовано је Стручно саветодавно радно тело за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања; 4. Мотиви особа са инвалидитетом; 5. Подршка локалне заједнице; 6. Људски ресурси; 7. Бројност циљне групе. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатак финансијских средстава; 2. Сиромаштво особа са инвалидитетом; 3. Недостатак информација; 4. Неразвијена свест једног броја особа са инвалидитетом о властитим правима; 5. Неповезаност сектора; 6. Затварање у породице; 7. Недовољно сервиса подршке; 8. Неедукованост особа са инвалидитетом.
O Могућности	T Претње
<ol style="list-style-type: none"> 1. Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији; 2. Меморандум о сарадњи и разумевању Локалне самоуправе и удружења особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања; 3. Укљученост корисника; 4. Побољшање информисаности; 5. Пројекти и конкурси за донације; 6. Развој услуга за помоћ; 7. Укључивање свих сектора друштва. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Архитектонске баријере; 2. Неактивност особа са инвалидитетом; 3. Недовољно развијена свест околине; 4. Предрасуде околине; 5. Сиромаштво у друштву.

6. ЦИЉ И ЗАДАЦИ ЛАП-а

Стратешки циљ који овај документ поставља је унапређење положаја особа са инвалидитетом до позиције равноправних грађана који уживају сва права и одговорности.

Задатак Локалног акционог плана је да се дефинишу циљеви, мере и активности које ће допринети да се социјални модел и приступ заснован на људским правима угради у мере које утичу на питања положаја особа са инвалидитетом.

У складу са постављеним оквирима, план је да се у периоду 2016-2020. година испуне следећи општи циљеви:

- 1) Питање положаја особа са инвалидитетом уградити у опште развојне планове уз изградњу институционалног оквира и операционализацију мултисекторске и мултиресорне сарадње на активностима планирања и праћења политика у овој области;
- 2) Развити ефикасну правну заштиту, уз развијене и спроведене планове превенције и спречавања дискриминације особа са инвалидитетом, као и планове сензибилизације друштва по питањима инвалидности;
- 3) Социјалне, здравствене и друге услуге базиране на правима и потребама корисника начинити доступним, у складу са савременим међународно–прихваћеним методама процене инвалидности и потреба;
- 4) Развити политике мера и применити програме, нарочито у областима образовања, запошљавања, рада и становања, који особама са инвалидитетом пружају једнаке могућности и подстичу самосталност, лични развој и активан живот у свим областима;
- 5) Особама са инвалидитетом осигурати приступ изграђеном окружењу, приступачном превозу, информацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности, а кроз развој и спровођење плана уклањања баријера и изградње приступачних објеката и услуга;
- 6) Осигурати особама са инвалидитетом адекватан стандард живљења и социјалну сигурност.

7. ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ЛАП

- 1) Поштовање достојанства, индивидуална аутономија, самосталност особа са инвалидитетом, укључујући право да особе са инвалидитетом доносе одлуке о сопственом животу:
 - Особе са инвалидитетом имају слободу утицаја на одлуке и избор који утиче на њихове животе.
- 2) Недискриминација:
 - Борба против дискриминације и маргинализације – повећање једнаких могућности за особе са инвалидитетом кроз обезбеђивање приступа основим правима, услугама и ресурсима.
- 3) Пуно и ефективно учешће и укљученост особа са инвалидитетом у све области друштвеног живота:
 - Веће учешће и социјална укљученост – програми, услуге и објекти треба да буду на располагању особама са инвалидитетом и потпуно приступачни.
- 4) Поштовање различитости и прихватање инвалидности као дела људске разноврсности и хуманости:
 - Признавање и пружање подршке различитости – знање и животно искуство, као и допринос који особе са инвалидитетом могу да дају друштву, треба да буду признати и вредновани, и да се одражавају кроз политику Локалне самоуправе.
- 5) Једнаке могућности базиране на једнаким правима:
 - Особе са инвалидитетом имају иста права као и остали грађани и стога морају имати једнаке могућности да та права и остваре (учешће у друштвеном, културном, економском и политичком животу заједнице, као и приступ свим структурама, процесима и ресурсима како би се наведене могућности и оствариле).
- 6) Приступачност:
 - Изградња приступачног друштва уклањањем баријера – решавање питања приступачности и мобилности у контексту једнаких могућности и права на учешће.
- 7) Једнакост мушкараца и жена:

- Уграђивање родне равноправности у политике – нарочито значајно када се ради о најугроженијим групама као што су особе са инвалидитетом.

8) Поштовање развојних капацитета деце са инвалидитетом и поштовање права деце да развију сопствени идентитет.

ВИЗИЈА

**ОТВОРЕНО И УКЉУЧИВО ДРУШТВО СА ЈЕДНАКИМ ПРАВИМА И
МОГУЋНОСТИМА ЗА СВЕ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ**

МИСИЈА

**ПРИМЕНОМ МЕЂУНАРОДНИХ СТАНДАРДА ОБЕЗБЕДИТИ УСЛОВЕ КРОЗ
ИНСТИТУЦИОНАЛНА РЕШЕЊА СА ЦИЉЕМ КВАЛИТЕТНОГ ЗАДОВОЉАВАЊА
ПОТРЕБА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ОПШТИНИ ВРЊАЧКА БАЊА**

8. АКЦИОНИ ПЛАН

ПРИОРИТЕТ: 1. ПОДИЗАЊЕ НИВОА СВЕСТИ					
Општи циљ: 1.1. Питање положаја особа са инвалидитетом уградити у опште развојне планове уз изградњу институционалног оквира и операционализацију мултисекторске и мултиресорне сарадње на активностима планирања и праћења политика у овој области.					
Мере/ Активности	Очекивани резултати	Индикатори	Носиоци активности	Извор/и финансирања	Период за реализацију
1.1.1. Подстицање даљег укључивања особа са инвалидитетом у све друштвене токове на локалном нивоу.	<ul style="list-style-type: none"> - Развијени различити облици мултиресорне сарадње; - Одржавање трибина, округлих столова и едукације о особама са инвалидитетом и њиховим способностима; - Обезбеђена средства на локалном нивоу у циљу подстицања укључивања особа са инвалидитетом. 	<ul style="list-style-type: none"> -Врсте и резултати различитих облика сарадње; - Одржане едукације; - Обим средстава за различите облике укључивања особа са инвалидитетом. 	Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Канцеларија за младе; Центар за социјални рад, и други органи и организације; Удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС и МОС.	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.	Континуирано
1.1.2. Оснаживање организација и удружења особа са инвалидитетом у заступању њихових интереса и даљег развоја и праћења политике	<ul style="list-style-type: none"> - У потпуности развијен пројектни начин финансирања организација и удружења особа са инвалидитетом на локалном нивоу; - Одржавање едукација о правима и положају особа 	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај о пројектном начину финансирања и обиму средстава за организације и удружења особа са инвалидитетом; - Одржане едукације; - Начини укључивања и постигнути резултати. 	Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Организације и удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС и МОС.	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.	Континуирано

унапређења положаја особа са инвалидитетом.	са инвалидитетом; - Укључене организације и удружења особа са инвалидитетом у различите облике сарадње у вези унапређења њиховог положаја.				
1.1.3. Прикупљање података о особама са инвалидитетом и њиховим условима живота.	- Направљена база података о запосленим и незапосленим особама са инвалидитетом на локалном нивоу; - Направљена јединствена база података о организацијама и удружењима особа са инвалидитетом и њиховим члановима; - Сагледаване потребе особа са инвалидитетом.	- Постојање базе података о запосленим и незапосленим особама са инвалидитетом; - Постојање базе податка о организацијама и удружењима особа са инвалидитетом и њиховим члановима; - Извршена анализа прикупљених података о потребама особа са инвалидитетом.	Савет за ОСИ; Организације и удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС и НСЗ И РЗС.	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.	Континуирано
ПРИОРИТЕТ: 2. ПРАВНА ЗАШТИТА					
Општи циљ: 2.1. Развити ефикасну правну заштиту, уз развијене и спроведене планове превенције и спречавања дискриминације особа са инвалидитетом, као и планове сензибилизације друштва по питањима инвалидности.					
Мере/ Активности	Очекивани резултати	Индикатори	Носиоци активности	Извор/и финансирања	Период за реализацију
2.1.1. Праћење постојећих прописа (одлука и решења) на локалном нивоу уз истовремени	- Редовно праћење прописа (одлука и решења) на локалном нивоу којима се уређује положај особа са инвалидитетом;	- Извештаји о праћењу прописа (одлука и решења) на локалном нивоу којима се уређује положај особа са инвалидитетом;	Сви органи и организације	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти,	Континуирано

<p>рад на унапређењу права особа са инвалидитетом и подизању нивоа приступачности.</p>	<p>- Измењене и усвојене нове одлуке и решења на локалном нивоу у правцу унапређења права и положаја особа са инвалидитетом; (Одлука о Повластицама за превоз особа са инвалидитетом и њихових законских пратилаца, Одлука о Субвенцијама за плаћање Комуналних услуга, Одлука о бесплатној курирској достави личних докумената за особе са инвалидитетом); - Подигнут ниво приступачности у пракси.</p>	<p>- Измењене и усвојене нове одлуке и решења на локалном нивоу уз обезбеђење правног оквира за приступачност; - Врсте и обим приступачних места за особе са инвалидитетом.</p>		<p>поклони и донације.</p>	
<p>2.1.2. Суфинансирање и проналажење нових модела финансирања активности које за циљ имају поштовање права и подизање нивоа свести заједнице о правима особа са инвалидитетом.</p>	<p>- Сагледани и пронађени начини финансирања предвиђених активности; - Развијени и оснажени програми образовања јавности о питањима инвалидности и укључивање перспективе инвалидности у теме од општег интереса.</p>	<p>- Врста и обим финансирања предвиђених активности; - Количина и врсте програма образовања јавности.</p>	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Организације и удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>

<p>2.1.3. Подржавање рада организација особа са инвалидитетом које развијају и пружају услуге намењене особама са инвалидитетом (дневни боравци, клубови, сервис персоналних асистената, СОС-телефон).</p>	<p>- Финансирање организација особа са инвалидитетом које развијају и пружају услуге редовно и континуирано; - Развијене услуге дневни боравци, клубови, сервис персоналних асистената, СОС-телефон на локалном нивоу.</p>	<p>- Обим обезбеђених средстава и број финансираних организација; - Врста услуга и број укључених корисника.</p>	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Организације и удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>
--	--	--	--	--	---------------------

ПРИОРИТЕТ: 3. СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Општи циљ: 3.1. Социјалне, здравствене и друге услуге базирани на правима и потребама корисника начинити доступним, у складу са савременим међународно–прихваћеним методама процене инвалидности и потреба.

Мере/ Активности	Очекивани резултати	Индикатори	Носиоци активности	Извор/и финансирања	Период за реализацију
<p>3.1.1. Примена Закона о социјалној заштити и уз развој механизма који омогућава постојање плурализма пружаоца услуга социјалне заштите.</p>	<p>- Едукација особа са инвалидитетом о остваривању права и услуга из области социјалне заштите; - Развијени механизми који ће омогућити постојање плурализма пружаоца услуга социјалне заштите кроз различите пружаоце таквих услуга;</p>	<p>- Одржане едукације; - Број и врста пружалаца услуга (Јавне институције и установе, агенције, удружења грађана и приватни сектор); - Програми самосталног становања и становања уз подршку развијени на нивоу локалне самоуправе;</p>	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Центар за социјални рад, и други органи и организације; Удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе.</p>	<p>Континуирано</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Развијени програми самосталног становања и становања уз подршку који омогућавају особама са инвалидитетом да остају у својој локалној заједници. 	<ul style="list-style-type: none"> - Задовољство корисника пруженим услугама. 			
<p>3.1.2. Осигурање приступачности социјалним, здравственим и другим услугама у архитектонском, организационом и програмском смислу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбеђен простор без баријера, прилагођени формати информација и укључене нове технологије; - Обезбеђени мобилни сервиси, флексибилно радно време; - Едуковани пружаоци услуга; - Уведен посебан СОС телефон при хитној помоћи, полицији, ватрогасној служби за особе са оштећеним слухом. 	<ul style="list-style-type: none"> - Број установа социјалне и здравствене заштите у којима је обезбеђена приступачност; - Врсте и начини обезбеђивања прилагођених формата информација и нових технологија; - Врсте специфичних сервиса. 	<p>Сви органи и организације у сарадњи са МИНРЗС и МЗ.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>
<p>3.1.3. Осигурање свеобухватности здравствене заштите за особе са инвалидитетом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Континуирана промоција здравља и превенција болести на свим нивоима; - Рана дијагноза, лечење и адекватна рехабилитација особа са инвалидитетом; - Основан Општински хуманитарни фонд за лечење особа са 	<ul style="list-style-type: none"> - Промоција здравља и превенција болести на локалном нивоу трајна активност; - Лечење и рехабилитација особа са инвалидитетом у складу са потребама и могућностима; - Задовољство корисника 	<p>Локална самоуправа; Дом здравља Др „Никола Џамић“; други органи и организације; Удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МЗ.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>

	инвалидитетом у иностранству.	пруженим услугама.			
ПРИОРИТЕТ: 4. ОБРАЗОВАЊЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ					
Општи циљ: 4.1. Развити политике мера и применити програме, нарочито у областима образовања, запошљавања, рада и становања, који особама са инвалидитетом пружају једнаке могућности и подстичу самосталност, лични развој и активан живот у свим областима.					
Мере/ Активности	Очекивани резултати	Индикатори	Носиоци активности	Извор/и финансирања	Период за реализацију
4.1.1. Имплементација Закона о основама система образовања и васпитања и развијање образовања на инклузивним принципима.	<ul style="list-style-type: none"> - Реформисан рад и методологија комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке ученику; - Едукација кадра у систему образовања и васпитања за примену инклузивних принципа у реализацији образовно-васпитног процеса; - Спроведена информативна кампања о правима и потребама деце са инвалидитетом за школску децу и родитеље; - Сагледане потребе за одговарајућим стручњацима који 	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај о раду комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке ученику; - Одржане едукације; - Повећан степен информисаности деце и родитеља о правима деце са инвалидитетом—спроведена информативна кампања; - Обезбеђени стручњаци који поседују специфична знања о алтернативним облицима комуникације у области образовања. 	Савет за ОСИ; Предшколске, основношколске, средњошколске и високошколске установе на локалном нивоу у сарадњи са МПН и МОС.	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе.	Континуирано

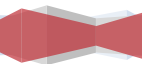
	поседују специфична знања о алтернативним облицима комуникације.				
4.1.2. Имплементација Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.	<ul style="list-style-type: none"> - Развијене нове мере и активности професионалне рехабилитације на локалном нивоу; - Подигнут ниво знања и компетенција свих друштвених актера непосредно укључених у процес креирања и примене политике запошљавања особа са инвалидитетом; - Спроведене мере активне политике запошљавања особа са инвалидитетом; - Основано предузеће за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом од стране Локалне самоуправе. 	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај о мерама и активностима професионалне рехабилитације и број укључених особа са инвалидитетом; - Одржане едукације актера у креирању политике запошљавања; - Број запослених особа са инвалидитетом применом активне политике запошљавања; - Укупан број предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом и број запослених особа са инвалидитетом у њима. 	Локална самоуправа; Савет за ОСИ у сарадњи са МИНРЗС и НСЗ.	Буџетски фонд за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, Поклони и донације.	Континуирано
4.1.3. Обезбеђивање боље доступности услуга каријерног вођења и саветовања особама са инвалидитетом.	<ul style="list-style-type: none"> - Унапређен квалитет рада пружалаца услуга каријерног вођења и саветовања кроз сензибилисање за подршку особама са инвалидитетом; 	<ul style="list-style-type: none"> - Одржане обуке пружалаца услуга каријерног вођења и саветовања посвећене сензибилисању за рад са особама са инвалидитетом; - Количина информација у 	Канцеларија за младе у сарадњи са МОС, МПН и НСЗ.	Буџет РС; Буџет локалне самоуправе.	Континуирано

	<ul style="list-style-type: none"> - Већа доступност информација о могућностима каријерног развоја особама са инвалидитетом; - Повећан број особа са инвалидитетом упознатих са концептом каријерног вођења и саветовања и местима где могу добити те услуге. 	<p>области каријерног вођења и саветовања прилагођена особама са инвалидитетом;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Број особа са инвалидитетом који је користио услуге каријерног вођења и саветовања. 			
<p>4.1.4. Подстицање родне равноправности и заштите права жена са инвалидитетом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбеђена материјална и друга средства организацијама које се баве заштитом права жена са инвалидитетом; - Родна компонента елемент стратешких докумената који се тичу особа са инвалидитетом; - Унапређен квалитет постојећих услуга подршке и развој нових сервиса подршке за жене са инвалидитетом. 	<ul style="list-style-type: none"> - Број финансираних организација које се баве заштитом права жена са инвалидитетом и спроведених услуга и обим обезбеђених средстава; - Стратешка документа препознају родну компоненту; - Врста сервиса подршке за жене са инвалидитетом и број укључених жена. 	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Удружења и организације особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>
<p>ПРИОРИТЕТ: 5. ПРИСТУПАЧНОСТ</p>					
<p>Општи циљ: 5.1. Особама са инвалидитетом осигурати приступ изграђеном окружењу, приступачном превозу, информацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности, а кроз развој и спровођење плана уклањања баријера и изградње приступачних објеката и услуга.</p>					
Мере/ Активности	Очекивани резултати	Индикатори	Носиоци	Извор/и	Период за

			активности	финансирања	реализацију
5.1.1. Праћење имплементације Закона о планирању и изградњи.	<ul style="list-style-type: none"> - Поштовања стандарда приступачности у изградњи и реконструкцији објеката; - Спроведене едукације Локалне самоуправе, инжењера, архитеката и других стручњака у различитим областима у смислу приступачности; - Уклоњене баријере у јавним службама, јавним објектима, предшколским и школским установама, саобраћајној инфраструктури и превозним средствима у јавном превозу путника у свим гранама саобраћаја; - Инсталирани натписи на Брајевом писму и прописана светлосна, тактилна и звучна сигнализација у објектима од општег интереса; - Планирање и обезбеђивање средстава за намене приступачности 	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај о поштовању стандарда приступачности при изградњи и реконструкцији објеката; - Одржане едукације; - Уклањање баријера трајна активност, у складу са расположујућим средствима; - Обим планираних и обезбеђених средстава за намене приступачности. 	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; ЈП „Дирекција за планирање и изградњу општине Врњачка Бања“, ЈП „Нови аутопревоз“ и други органи и организације; Удружења особа са инвалидитетом у сарадњи са МИНРЗС и МГСИ.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	Континуирано

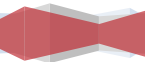
<p>5.1.2. Развијање и примењивање техничких и технолошких формата у телевизијском програму, културним, спортским, туристичким и другим садржајима за несметано праћење од стране свих особа са инвалидитетом.</p>	<p>континуирано.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стварање приступачности у постојећим спортским објектима и објектима спортских клубова; - Инсталирање натписа на Брајевом писму и прописне светлосне и звучне сигнализације у спортским и културним установама; - Промовисани и отворени спортски клубови прилагођени потребама и могућностима особа са инвалидитетом; - Примењени технички и технолошки формати у ТВ програми; - Адаптирани веб сајтови Јавних предузећа и установа на локалном нивоу у правцу приступачности. 	<ul style="list-style-type: none"> - Приступачни спортски објекти; - Обавезност инсталирања приступачних натписа; - Одржане промоције; - Врсте и број ТВ емисија у којима се примењују савремени технички и технолошки формати; - Врста и количина приступачних веб сајтова. 	<p>Локална самоуправа; Савет за ОСИ; Установа „Културни центар“, Врњачка Бања; установа „Спортски центар“; Туристичка организација Врњачке Бање; ЈП „Дирекција за планирање и изградњу општине Врњачка Бања“; Врњачка радио-телевизија; Удружења и организације особа са инвалидитетом у сарадњи са МКИ, МОС и МФ.</p>	<p>Буџет РС; Буџет локалне самоуправе; Пројекти, поклони и донације.</p>	<p>Континуирано</p>
---	--	---	--	--	---------------------

9. ПОВЕЗАНОСТ СА ДРУГИМ СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА

Локални акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања ће омогућити да:

- 1) Се умреже локални актери који се баве овом тематиком;
- 2) Да се обезбеди комуникација са Националним актерима како би се ефикасније реализовао овај Локални акциони план;
- 3) Да се ефикасно и ефективно користе сви расположиви ресурси;
- 4) Да општина Врњачка Бања адекватно повеже актуелне процесе и направи значајне везе са другим релевантним локалним стратешким документима као што су:
 - 1) Стратегија одрживог развоја општине Врњачка Бања 2013-2023. године;
 - 2) Локални акциони план за младе 2015-2019.;
 - 3) Локални акциони план за запошљавање општине Врњачка Бања;
 - 4) Програм развоја спорта у општини Врњачка Бања 2015-2018.

10. ОПИС ПРОЦЕСА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Реализација ЛАП-а не би била могућа без дефинисања институционалног оквира тј. структуре и организације која треба да реализује ЛАП.

Спровођење ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом зависи од свих заинтересованих страна и њиховог учешћа у припреми и примени ЛАП-а. Кључни услов за имплементацију циљева ЛАП-а је изградња ефикасног институционалног оквира на свим нивоима. Организациону управљачку и надзорну функцију вршиће Стручно саветодавно радно тело за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања.

Највећу одговорност за координацију и спровођење ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом треба да преузме Скупштина општине Врњачка Бања, председник Општине, Општинско веће и Стручно саветодавно радно тело за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања. Стручно саветодавно радно тело треба да прати стручне, административне и оперативне послове везане за координисање рада јавних предузећа, установа, образовних институција и удружења у области инвалидности и локалне управе у процесу реализације активности из Акционог плана, односно генерално посматрано, координацију јавног, приватног и цивилног сектора, прати имплементацију активности и мера ЛАП-а, информисе јавност и промовисе активности у процесу остваривања ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом.

Активно учешће Општинског већа, чији су чланови задужени за одређене секторе, треба да осигура већи степен координације међу појединим секторима ради остваривања што веће рационалности у коришћењу буџетских средстава, сарадњу са донаторима ради обезбеђења додатних средстава за спровођење Активности и задатака планираних ЛАП-ом. Важно је напоменути да обезбеђење успеха примене планираних активности и задатака наведених у ЛАП-у у великој мери зависи од подршке локалне самоуправе у виду планирања потребних средстава из буџета за потребе реализације активности и мера из Локалног акционог плана.

Полазећи од значаја медија и њиховог утицаја на јавно мњење, промоција ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања укључиће ширу јавност путем електронских, али и штампаних медија у имплементацију планираних активности и мера, са циљем обезбеђења подршке што шире заједнице и промоције инвалидности као посебности.

Праћење и оцена ефеката (Мониторинг и Евалуација) укључује целовито сагледавање испуњења мера и активности. Циљ је да се прикупе подаци, прати, надгледа процес примена и процењује успех Локалног акционог плана, због предлагања одређених промена у активностима на основу података и оцена.

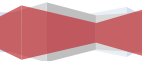
Системски процес прикупљања података (Мониторинг) се спроводи континуирано за период 2016-2020. година.

Анализа података и доношење оцене о успешности (Евалуација) вршиће се периодично, једном годишње, а коначна Анализа података и доношење оцене о успешности Локалног акционог плана обавиће се 2020. године.

11. ЛИТЕРАТУРА

- 1) Устав Републике Србије;
- 2) Стандардна правила УН-а за изједначавање могућности за особе са инвалидитетом;
- 3) Конвенција УН-а о правима особа са инвалидитетом;
- 4) Конвенција УН-а о правима детета;
- 5) Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом;
- 6) Национални план акције за децу;
- 7) Стратегија за смањење сиромаштва;
- 8) Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом Републике Србије;
- 9) Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији;
- 10) Стратегија развоја социјалне заштите;
- 11) Статут општине Врњачка Бања;
- 12) Меморандум о сарадњи и разумевању Локалне самоуправе и удружења особа са инвалидитетом општине Врњачка Бања;
- 13) Стратегија одрживог развоја општине Врњачка Бања 2013-2023. године;
- 14) Локални акциони план за младе 2015-2019.;
- 15) Локални акциони план за запошљавање општине Врњачка Бања;
- 16) Књига „Инвалидитет“ – Републички завод за статистику.

12. АНЕКСИ

